

SURA EN-NEBE': VIJEST VELIKA

Almir FATIĆ

Fakultet islamskih nauka u Sarajevu
almirfat75@gmail.com

SAŽETAK: Autor u radu donosi tefsir sure En-Nebe', koja je 78. kur'anska sura i ima 40 ajeta. Naziv je dobila po riječi *en-nebe'* koja se spominje u drugom ajetu ove sure. Pored imena En-Nebe', ova sura još se naziva i: 'Amme, 'Amme jetesā'elūn, Et-Tesā'ul, El-Mu'sirāt. Glavna tema ove sure jeste vjerovanje u Proživljenje poslije smrti (el-ba's), koje se prezentira u nekoliko tematskih cjelina. Objavljena je, prema jednoglasnom mišljenju učenjaka, u Meki, i to u ranom periodu.

Ključne riječi: En-Nebe', 78. sura, tefsir, vijest velika, Proživljenje poslije smrti, ahiret

Uvod

En-Nebe' je 78. kur'anska sura, koja ima 40 ajeta. Naziv je dobila po riječ *en-nebe'* (النَّبَأُ) koja se spominje u drugom ajetu ove sure. Pored imena En-Nebe', ova sura još se naziva i: 'Amme, 'Amme jetesā'elūn, Et-Tesā'ul, El-Mu'sirāt. Nazvana je 'Amme i 'Amme jetesā'elūn zato što tim riječima otpočinje; Et-Tesā'ul je nazvana zbog mnogih međusobnih rasprava idolopoklonika i njihove sumnje u život poslije smrti; nazvana je El-Mu'sirāt jer se ta riječ navodi u 14. ajetu sure. (Al-Fayrūzābādī, 2005:1/497; Ḥalīl, 2017:272)

Njezina glavna tema je vjerovanje u Proživljenje poslije smrti (el-ba's). Ova glavna tema prikazuje se u sljedećim tematskim cjelinama: 1. raspitivanje i razilaženje idolopoklonika o pitanju Proživljenja (1-5); 2. skretanje pažnje idolopoklonicima i drugima koji sumnjaju na kosmičke dokaze kao argument(e) za život poslije smrti (6-16); 3. opis prizora Sudnjega dana (17-19); 4. objašnjenje kazne poricateljima

Istine (21-30); 5. opis nagrade bogobojaznima (31-40).

Objavljena je, prema jednoglasnom mišljenju učenjaka, u Meki, i to u ranom periodu, poslije objavljivanja sure El-Me'aridž. (Ibn 'Aṭīyya, 2001:5/423; Al-Fayrūzābādī, 2005:1/497; Ibn Džuzejj, 2014:6/294) Sure objavljene u Meki dijele mnoge zajedničke elemente, od kojih su tri najizrazitija: vjerovanje u jednog Boga (tehvīd) i zabrana pridruživanja Njemu bilo koga i čega (širk), poslanstvo Muhammeda, a.s., Proživljenje i ahiret. Vjerovanje u ahiret podrazumijeva moralnu odgovornost za postupke na ovome svijetu i konačan obračun na onome svijetu. Arabljani sedmoga stoljeća nisu vjerovali u mogućnost proživljenja, tj. u ahiret, i zato u mekanskim surama nalazimo ogromni naglasak na ahiret i njegovo učestalo spominjanje. Naime, bez vjerovanja u ahiret nije moguće promijeniti pogled na svijet, pogled prema istini i laži, dobru i zlu, te odustati od priklanjanja ovome svijetu. Ovo

vjerovanje, dakle, bilo je neophodno urezati u duše i umove ljudi kako bi se oni promijenili.¹

Kontekstualnu povezanost s prethodnom surom El-Murselāt Sujūti (s.a.:152) vidi u povezanosti sadržaja 16, 17, 20, i 25. ajeta, pa nadalje, sure El-Murselāt sa 6. ajetom, i nadalje, sure En-Nebe'. Zatim, povezuje 12, 13. i 14. ajet sure El-Murselāt sa 17. i 18. ajetom sure En-Nebe', "pa kao da ova sura objašnjava *Jevmul-fasl* (Dan razdvajanja) koji se sažeto spominje u suri El-Murselāt". Istu ovu povezanost ovih dviju sura uočavaju Ebū Hajjān (2010:10/393) i Ibn Adžibe (2005: 8/214), s tim da oni 31. ajet sure El-Murselāt, u kojem se također spominje *Jevmul-fasl*, povezuju sa 2. ajetom sure En-Nebe' ako se pod *en-nebe'ul-'azīm* misli na Proživljenje, a ako se misli na Kur'an,

¹ Više o karakteristikama mekanskih i medinskih sura vidi: Al-Suyūṭī, 1999:1/81-83; Al-Qaṭṭān, 2000:62-64; Lāšīn, 2002:21-23

onda to značenje povezuju s posljednjim ajetom sure El-Murselāt: فَابْيَأْتِي حَدِيثٌ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ *Pa u koji će govor, nakon njege [tj. Kur'ana] vjerovati?!*

1. 'Amme jetesā'elūn (عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ)

2. 'Anin-nebe'il-'azīm (عَنِ النَّبِيِّ الْعَظِيمِ)

O čemu oni jedni druge pitaju? / O vijesti velikoj – Kada su stanovnici Meke čuli ono čemu poziva Muhammed, a.s., i vijesti koje donosi o Proživljenju i ahiretu, oni su s čuđenjem i ismijavanjem na svojim sastancima i pri različitim susretima jedni druge pitali (*jetesā'elūn* – يَتَسَاءَلُونَ) o tim i drugim stvarima. Pitali su se npr. da li je moguće da će ovaj svijet nestati, da će mrtvi oživjeti i sl. (usporedi: Al-Zamaḥšarī, 2005: 1171; Al-Qurtubī, 1996:19/164; Al-Šabūnī, 1981: 3/507).

En-Nebe'u l-'azīm (النَّبِيُّ الْعَظِيمِ) je vijest velika. Na arapskom postoje dvije riječi za vijest: *haber* (خَبْر) i *nebe'*. *Haber* je obična vijest (naprimjer, vijest da neka radnja radi do devet sati navečer), a *nebe'* važna, velika vijest (naprimjer, da je neko dobio izbore, da je počeo rat). *Nebe'*, shodno tome, zahtijeva neku reakciju, tj. akciju; ona iziskuje da nešto promijenite u sebi.

U klasičnim tefsirima navode se tri ili četiri mišljenja o sintagmi *en-nebe'ul-'azīm*: a) Kur'an,² b) Proživljenje, c) poslanstvo Muhammeda, a.s., d) Sudnji dan. (Al-Māwardī, 2012:6/182; Ibn al-Ġawzī, 2009:8/96) Vijest o bilo kojoj od ove četiri stvari traži razmišljanje i promjenu. Mnogi mufesiri tvrde da je *en-nebe'ul-'azīm* Proživljenje. (Al-Qurtubī, 1996:19/164; Abū Ḥayyān, 2010:10/383; Al-Šabūnī, 1981:3/507)

3. El-Lezī hum fihi muhtelifūn (الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ)

4. Kellā seja'lemūn (كَلَّا سَيَعْلَمُونَ)

5. Summe kellā seja'lemun (ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ)

O kojoj oni imaju mišljenja različita. / Ne! Saznat će oni sigurno! / I još jednom: Ne! Saznat će oni sigurno – Upotreba riječi *muhtelifūn* (مُخْتَلِفُونَ) u ovom imeničkom obliku ukazuje na to da su oni to stalno radili, tj. imali različita mišljenja o Kur'anu, ili o Proživljenju, ili o poslanstvu Muhammeda, a.s. Ako je posrijedi Kur'an, jedni su govorili da je on poezija, drugi da je sihir, treći da je izmišljotina drevnih naroda itd.; ako je u pitanju Proživljenje, jedni su povjerovali u to, drugi su porekli, što se jednako odnosi i na poslanstvo Muhammeda, a.s. (Al-Zamaḥšarī, 2005:1171; Ibn al-Ġawzī, 2009:8/96; Al-Šawkānī, 2007:1574)

Kellā (كَلَّا) (doslovno: *ne, nipošto, nikako*, ali i: *uistinu, zbilja, sigurno*) je odrična partikula (harfu r-red' ve z-zedžr). Svaka sura koja sadrži *kellā* (كَلَّا) je mekanska; *kella* se spominje na 33 mjesta u Kur'anu i to u petnaest sura koje se sve nalaze u drugoj polovini Kur'ana. (Al-Suyūṭī, 1999:1/82-83; Lāšīn, 2002:24) Ovom česticom implicira se da nije onako kako oni razmišljaju o Vijesti velikoj. Četvrti ajet nagovještava da sve što dolazi jeste veoma blizu, a ovdje se misli na kaznu poricatelja Istine na Sudnjem danu – kada će im se ono što su nijekali i u šta su sumnjali pojaviti kao stvarnost – tako da ajet ima prijeteći ton. Naime, za izražavanje budućeg vremena u arapskome jeziku koristi se *se* ili *sewfe*. Razlika počiva u tome što se *sewfe* koristi za dalju, a

se za bližu budućnost. Peti ajet ponavlja i time intenzivira prijeteću (usporedi: Al-Māwardī, 2012:6/183; Ibn 'Atīyya, 2001:5/424; Ibn al-Ġawzī, 2009:8/97).³

6. Elem nedž'alil-erda

mihādā (أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا)

7. Vel-džibāle evtādā (وَالْجِبَالِ أَوْتَادًا)

Zar nismo učinili Zemlju posteljom, / i planine klinovima – Šestim ajetom otpočinje novi temat unutar ove sure. *Mihād* (مِهَاد) je *postelja*; na klasičnom arapskome *mihād* je značio i *krevet*. *Mehd* (مِهْد) je *bešika*, a može značiti i *majčinu utrobu*. Riječ je o mjestu koje je udobno za dijete. (Abū Ḥayyān, 2010:10/384; Al-Šawkānī, 2007:1574)⁴ Zemlja je, dakle, udobna i ugodna za život čovjeka, na njoj čovjek pronalazi spokoj i mir. Taj veliki *zemaljski krevet* za čovjeka stvorio je Moćni i Mudri. "Naša moć da stvorimo ove stvari veća je od Naše moći da stvorimo novi život." (Al-Qurtubī, 1996:19/165)

El-Džibāl (الْجِبَال) su *planine* (jednina *el-džebel* – الجبل); *evtād* (أَوْتَاد) su, doslovno, *klinovi, stubovi* (jednina *veted* ili *vetid* – وَتِد). U drevna vremena ljudi su često podizali šatore, a šator je poznat po najvažnijem elementu – klinu. Ovdje se daje slika da su planine klinovi ili stubovi Zemlje koje postavlja Svevišnji i kojima se ona učvršćuje.⁵

8. Ve haleknākum ezvādžā

(وَحَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا)

9. Ve dže'alnā nevmekum

subātā (وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا)

I vas stvorili u parovima, / i učinili san vaš odmorom – *Ezvādž* (أَزْوَاج) su

² Argument da je *al-nab' al-'azīm* Kur'an jeste u ajetima sure Šād: قُلْ هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ أَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ *Reci: 'Ovo je vijest velika! / A vi od nje glave okrećete* (67-68).

³ Neki rani mufesiri u četvrtom ajetu vidjeli su prijeteću poricateljima Istine, a u petom ajetu obećanje vjernicima; vidi: Al-Šawkānī (2007:1574); ili: "Prvi put *saznat* će prilikom smrti, a drugi put na Sudnjem danu, ili: prvi put *saznat* će prilikom Proživljenja, a drugi put prilikom dodjeljivanja nagrada i kazni". (Al-Bayḏāwī, 2000:3/488)

⁴ Riječ *mahd* (مِهْد) i njezine izvedenice u

Kur'anu se spominju pet puta: Āli Imrān, 46; Tā Hā, 53; Er-Rūm, 44; El-Mudessir, 14; Ez-Zarijāt, 48. Vidi: Nedždžar, 2020:172

⁵ Vidi 'naučno tumačenje' ovih ajeta u: Nedždžar, 2020:177-184, gdje ovaj autor, između ostalog, navodi: "Objašnjenjem razvoja planina dokazano je da svako uzvišenje iznad nivoa mora ima u unutrašnjosti litosfere svoje temelje čija dužina može biti od 10 do 15 puta veća od visine vanjskog uzvišenja" (183), te: "Kur'anski presedan u kojem se planine nazivaju stubovima jasna

je potvrda da je Kur'an Časni Allahov govor i da je posljednji poslanik i vjerovjesnik Muhammed, a.s., bio u dodiru sa Objavom i da ga je podučavao Stvoritelj nebesa i Zemlje, jer nijedan čovjek nije imao bilo kakvo znanje o unutrašnjim temeljima planina. Niko čak nije ni razmišljao o tome, niti o ulozi planina u učvršćivanju Zemlje. Razuman čovjek ne može ni zamisliti da izvor ovih informacija može biti bilo ko drugi osim Allaha, Uzvišenog Stvoritelja koji je Kur'an objavio nepismenom Poslaniku, a.s., čiji je narod također bio nepismen". (184)

parovi, tj. muškarac i žena, ali i *visok i nizak, dobar i loš* itd. (Ibn al-Ġawzī, 2009: 8/97; Al-Qurtubī, 1996:19/165; Al-Šawkānī, 2007:1574)⁶ Ljudi nisu stvorili sami sebe, niti su to u stanju; jednostavno, oni nisu kadri ni za svoju vlastitu kreaciju.

Nevm (نَوْم) je *duboki san*. San je Svevišnji učinio odmorom ljudima. *Es-Sebt* (السبت) znači *el-kat'* (القطع) – *prekidanje, ono što prekida*. Znači: *subāt* (سُبَات) je *nešto što prekida ili odvaja*. San nas odvaja od svakodnevnih poslova, porodice, ovoga svijeta; on je, zapravo, vrsta smrti. (Al-Māwardī, 2012:6/183; Al-Zamahšari, 2005:1172; Ibn 'Atiyya, 2001:5/424; Al-Rāzī, 1981:31/8)⁷ I tu se ogleda Božija moć nad nama i nad stvaranjem. Onaj koji je to kadar – kadar je i da stvori novi život.

10. Ve dže'alnel-lejle

libāsā (وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا)

11. Ve dže'alnen-nehāre

me'ašā (وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا)

I učinili noć pokrivačem, / i odredili dan za privređivanje – Noć je učinjena odjećom (*libās* – لباس) jer ona prekriva svjetlost i nastaje tama, kao što i odjeća prekriva nešto što je ispod nje. Tu noćnu odjeću ljudi ne mogu skinuti, ona sve navladava, kao i dan. *En-Nehār* (النَّهَار) je *dan*; *me'ašā* (مَعَاش) su *sredstva za život*. Vrijeme za rad je dan i većina ljudi radi tokom dana.

12. Ve benejnā fevkakum seb'an

šidādā (وَبَيْنَنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا)

13. Ve dže'alnā sirāḏžen

vehhādžā (وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَاجًا)

I sazdali iznad vas sedam silnih, / i postavili Svjetiljku plamteću – *Benā* (بَنَى) znači *izgraditi, sazdati*. Sve ono što je iznad nas Svevišnji je sazdao. Pod *sedam silnih* (*seb'an šidādā*

– سَبْعًا شِدَادًا – *šidād* je množina od *šedide* – شديدة) misli se na sedam nebesa, što zorno svjedoči o neizmjerljivoj moći njihova Stvoritelja. *Sirādž* (سِرَاج) je *sve ono što emituje svjetlost*. Ovdje, kao i na drugim mjestima u Kur'anu, označava Sunce; *vehhādž* (وَهَاج) znači *blistar, plamteći*. (Al-Māwardī, 2012: 6/184; Ibn 'Atiyya, 2001:5/424; Ibn al-Ġawzī, 2009:8/97)

14. Ve enzelnā minel-mu'sirāti ma'en sedždžādžā

(وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً مُّجْتَابًا)

Mi spuštamo iz oblaka kišu obilnu – Glagol *enzele* (أَنْزَلَ) ovdje znači – *spuštati, spustiti*; *el-mu'sirāti* (الْمُعْصِرَاتِ) je derivirano iz *e'asār* (أَعْصَار) ili *i'sār* (إِعْصَار), što označava *stiskanje*. Otuda jedno od mišljenja da su *el-mu'sirāt* vjetrovi (*er-rijāh*) koji *stišu* oblake pa onda oni *kapaju* kišu. Drugo mišljenje jeste da su *el-mu'sirāt* oblaci (*es-sehāb*) koji iz sebe *cijede* kišu, što je, kako kaže Ibn Atiije (2001:5/424), mišljenje većine komentatora Kur'ana. (usp. Ibn Katīr, 1996:4/594) Tu se ima na umu treća derivacija riječi *el-mu'sirāt*: od *'asr* (عَصْر) – *cijedenje*. *Mā'en sedždžādžā* (مَاءً مُّجْتَابًا) znači *obilna, prelijevajuća kiša*. Izraz *sedždž* (سَجَّ) spominje se i u hadisu: “Najbolji hadž je onaj s bukom (*el-'adždž*) – tj. glasnim izgovaranjem telbije – i proljevanjem (*es-sedždž*), tj. proljevanjem krvi kur-bana”. (usp. Al-Māwardī, 2012:6/184; Ibn al-Ġawzī, 2009:8/97; Al-Qurtubī, 1996: 19/168)

15. Li nuhridže bihi habben

ve nebātā (لِخُرُوجِ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا)

16. Ve džennātin elfāfā

(وَجَنَّاتٍ أَلْفَافًا)

I činimo da uz njenu pomoć rastu žitarice i rastinje, / i bašče guste – Pod pojam *habb* (حَبّ) spadaju *sve vrste*

žitarica: žito, pšenica, ječam i ostalo, a pod *nebāt* (نَبَات) *sve vrste trava ili vegatacije*. (Ibn Džuzejji, 2014:6/297) Bez i jednoga i drugoga nema života na Zemlji. *Džennāt* (جَنَّات) je množina od *dženne* (جنة); *elfāf* (أَلْفَاف) je množina, iako ima i drugih mišljenja, od *lefif* (لَفِيف) – *ono što se omotava*. Želi se reći da su to bašče u kojima su biljke zamršene, isprepletene, bujne.

Nakon predstavljanja niza velikih dokaza, jednih za drugim, i ilustriranja Božije svemoći kako bi se opomenuli poricatelji Proživljenja i ahireta, svaka razborita osoba može doći do dva zaključka: prvi, sve to navedeno nije moglo slučajno nastati i nije moglo nastati bez velike moći, i drugi, svaki taj znak ili dokaz ima svoju funkciju i ništa ne djeluje nasumično, ništa nije bez svrhe u ovom univerzumu. Također, u kontekstu Proživljenja i ahireta, zdravo razmišljanje navodi i na ovaj zaključak: Onaj koji je bio moćan da sve to stvori, moćan je da sve to i uništi i da ga stvori u nekom novom obliku.⁸ I nakon svega toga, Svevišnji spominje – čime otpočinje novi temat – ono što poricatelji Istine niječu:

17. Inne jevmel-fasli kāne

mikātā (إِنَّ يَوْمَ الْفُصْلِ كَانَ مِيقَاتًا)

18. Jevme junfehu fis-sūri

fe te'tūne efvādžā

(يَوْمَ يَنْفُخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا)

Zaista je Dan razdvajanja već određen. / Dan kada će se puhnuti u Rog, pa ćete vi dolaziti u skupinama – *El-Fasl* (الْفُصْل) je *razdvajanje* koje je jasno, tj. kada se dvije stvari toliko razdvoje da su jasno odvojene jedna od druge. *Jevmul-fasl* (يَوْمَ الْفُصْلِ) je *Dan razdvajanja*, tj. Dan suđenja kada će istina biti odvojena od laži, kada će poricatelji biti odvojeni od svojih lažnih bogova, od svojih vođa, štaviše, majka

Ovo mišljenje dijeli i Al-Zamahšari. (2005:1172)

⁸ Usp. Sayyid Abul Ala Maududi, *Tafhim al-Qur'an – The Meaning of the Qur'an*, <http://www.englishsirsir.com/Quran/78/index.html> (Dostupno, 20.02.2022).

⁶ “Otkriće da je materija stvorena u parovima jedno je od najbitnijih otkrića u fizici. Engleski naučnik Paul Dirac je za svoja otkrića na ovom polju 1933. godine dobio Nobelovu nagradu za fiziku. Diracovo otkriće, poznato pod imenom

'parite', otvorilo je put do otkrića da materija ima svoj par u anti-materiji.” (Taslaman, 2011:67)

⁷ Neki klasični jezikoslovci, poput Al-Zagğāga, kazali su da riječ *subāt* znači *al-mawt* (smrt). (Al-Rāzī, 1981:31/7)

će biti odvojena od svog djeteta. I taj Dan razdvajanja već je određen (*mikātā* – مِيقَاتًا) i on se ne može ni ubrzati ni odgoditi. Sve stvari koje su naprijed navedene: Sunce, dan, noć itd. imaju *svoje vrijeme*.

Sūr (الصُّور) je Rog (*karn* – قرن) u koji se puše, odnosno, u koji će se puhnuti (يُنْفَخُ) i ljudi će, oživljeni, izići iz svojih mezarova, kaburova. (Ibn ‘Atiyya, 2001:5/425; Ibn al-Ġawzī, 2009:8/98; Al-Šābūnī, 1981:3/508) Pod *pa čete vi dolaziti u skupinama* (*efvādžā* – أَفْوَاجًا; jednina *fevdž* – فَوْج) misli se na sve one rođene od stvaranja svijeta pa do Proživljenja, *dolaženje* je na mjesto polaganja računa. El-Mudžahid kaže da *efvādžā* znači: grupa po grupa, a Et-Taberī (2007:10/8418; usp. Ibn Kaṭīr, 1996:4/595) da će svaki narod doći sa svojim poslanikom.

19. Ve futihatis-semā’u fe kānet ebvābā (وَفُتِيحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا)

20. Ve sujjiretil-džibālu fe kānet serābā (وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا)

I otvorit će se nebo i imati mnogo kapija, / i planine će se pokrenuti i bit će priviđenje – Onaj ko je stvorio nebo, ima moć i da ga uništi. Naprijed je spomenuto sedam moćnih nebesa, a sada se ističe da će nebo (*es-semā’* – السَّمَاءُ) biti otvoreno (*futihat*) i imati mnogo kapija (*ebvābā* – أَبْوَابًا). Nebo će postati *slabo* i imati pukotine – potpuno suprotno od onoga kako je sada. U klasičnim tefsirima (Ibn al-Ġawzī, 2009:8/98; Al-Qurtubī, 1996:19/170) veli se da će se nebo otvoriti i imati mnoge kapije zbog silaska meleka, na temelju 25. ajeta iz sure El-Furkān⁹:

لنزل الملائكة كما قال تعالى: وَيَوْمَ تَنْشَقُّ
لِسْمَاءٌ بِلُغَمَامٍ وَنُزُلٌ لِّمَلَائِكَةٍ تَنْزِيلًا

Sujjiret (سُيِّرَتِ) – koje se se derivira iz *sejje* (سَجَرَ), a ono od *sāre* (سَار) *ići, koraćati, putovati* – znači *pokrenuti*

(Muftić, 2017:806); to je lagahno (po)kretanje. I planine koje sada vidimo kao najčvršće strukture lagahno će se pokrenuti. A pošto je takav prizor nevjerovatan za ljude, oni će pomisliti da se radi o fatamorgani (*serābā* – سَرَابًا).¹⁰ “Nakon što se planine potpuno zdrobe, postat će, u očima onih koji gledaju, prašina, tj. poput fatamorgane za koju vidjelac misli da je voda, a zapravo je prašina.” (Al-Ṭabarī, 2007:10/8418)

21. Inne Džehennemē kānet mirsādā (إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا)

22. Lit-tāgīne me’ābā (لِلطَّاغِيَةِ مَأْبَأًا)

*Zaista će Džehennem biti zasjeda,*¹¹ / *nasilnicima mjesto povratka* – *Mirsād* (مِرْصَاد) – od *resade* (رصد) – jeste *mjesto*, tj. *zasjeda* u kojoj neko čeka neprijatelja, čekajući savršen trenutak da ga napadne, tako da žrtva nije u stanju umaći. (usp. Al-Qurtubī, 1996:19/170-171) Tako se ovdje opisuje Džehennem – mjesto idealno za zasjedu. Za koga je Džehennem u zasjedi? Odgovor je u 22. ajetu: za nasilnike (*et-tāgīn* – الطَّاغِيِينَ), tj. pobunjenike koji ne žele sebi i u sebi (pobuna je nešto što se događa iznutra, dok je nevjerništvo spoljašnje) priznati Stvoritelja, koji ne žele živjeti prema Uputi već prema onome kako oni misle i žele. *Me’ābā* (مَأْبَأًا) je *mjesto povratka* (*merdži*) na koje se stalno vraća. Ovo ilustrira da će oni pokušati pobjeći, ali će ih se stalno u njega vraćati.

23. Lābisine fihā

ahkābā (لَا يَبِينُ فِيهَا أَحْقَابًا)

U kome će boraviti zauvijek – Riječ *lābisine* (لَا يَبِينُ) je particip množine glagola *lebise* (لَبَسَ) – *ostati, boraviti u mjestu*. *Ahkābā* (أَحْقَابًا) je množina od *hukub* (حُكْبٌ). Ova riječ je izazavala mnoge komentare mufessira. Ona,

kako su mnogi jezikoslovci i mufessiri naveli, označava *duge uzastopne periode nekog vremena*; riječ je o vremenskim etapama koje nisu određene. U jednom hadisu prenosi se da svaka etapa (*hukbe*) traje osamdeset hiljada godina. Neki su iz ovog ajeta zaključili da Džehennem neće vječno trajati, tj. da će jednom nestati pa time i prestati kazna poricateljima Istine.¹² Riječ *ahkābā*, dakle, oni ne shvaćaju kao beskonačno vrijeme. No ovakvo shvaćanje je pogrešno, prvo, iz lingvističkih razloga jer jedan *hukub* prati, sukcesivno, drugi *hukub* i, zapravo, ne postoji *hukub* iza kojeg nema sljedećeg *hukuba* (vidi Al-Māwardī, 2012:6/186; Al-Zamahšarī, 2005:1173; Ibn ‘Atiyya, 2001:5/426; Al-Rāzī, 1981:31/14-15; Ibn Džuzejj, 2014:6/298-299). U kontekstu ovog ajeta, ovdje se ilustrira beznađe poricatelja Istine; daje im se prividna nada da prestaje jedan *hukub*, ali onda nastaje drugi. Zato Es-Sābūnī (1981:3/509) kaže da je ovo alegorija za pojam vječnosti (*kināje ‘ani t-te’bīd*). Drugo, u Kur’anu se, kako veli El-Mevdūdī, na 34 mjesta koristi riječ *hulūd* (vječnost) za stanovnike Džehennema, a na tri mjesta, pored te riječi, dodaje se i riječ *ebeden* (zauvijek). Potom navodi tri kur’anska ajeta (El-Mā’ide, 37; Hūd, 107-108) koji jasno ukazuju na vječnu patnju. “Kako se, onda, može tvrditi, na osnovi riječi *ahkābā*, da ostanak pobunjenika protiv Boga u Paklu neće biti vječan, već će doći do kraja u nekom trenutku?” – pita se El-Mevdūdī.¹³

24. La jezūkūne fihā berden ve

lā šerābā (لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا)

25. Illā hamīmen

ve gassākā (إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا)

U njemu neće osjetiti hladnoće, ni okusiti pića, / osim vrele vode i kapljevine – *Berd* (بَرْدٌ) je *hladnoća*, a *šerāb*

⁹ Prijevod ajeta: *A na Dan kada se nebo rastvori i samo tanak oblak pojavi i kada se meleki sigurno spuste.*

¹⁰ U suri Tā Hā (105-106) daje se sljedeći opis: *A pitaju te o planinama, pa ti reci:*

‘Gospodar moj će ih potpuno zdrobiti, / a mjesta na kojima su bile ravnom leđinom ostaviti.’

¹¹ Ovaj ajet dokazuje da je Džehennem već stvoren. (Al-Rāzī, 1981:31/14)

¹² Naprimjer, Muhammad Asad (2004:944): “Očigledno je da on označava ograničen period vremena, a ne vječnost...”

¹³ Maududi, *Tafhim al-Qur’an*, <http://www.englishquran.com/78/index.html>.

(شَرَاب) – piće. U pustinjskom ambijentu ili u ambijentu velike vrućine bilo gdje, dvije stvari pričinjavaju veliku radost: hladan povjetarac i piće. Tog zadovoljstva nema u Džehennemu. A šta onda ima? *Hamim* (حَمِيم) i *gassāk* (غَسَّاق): *hamim* je vrela, kipuća voda, a *gassāk* je kapljevinna od gnoja, suza, krvi, rana i svih tekućina koje izlaze iz kože i očiju kao posljedica kazne; *gassāk* se koristi i za nešto što smrdi i odaje užasan miris. (Ibn ‘Atiyya, 2001:5/427; Al-Bayḏāwī, 2000:3/490; Ibn Kaṭīr, 1996:4/596)

26. Džezā’en vifākā (جَزَاءٌ وَفَاكًا)

27. Innehum kānū lā jerdžūne

hisābā (إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا)

Naknade prikladne! / Oni se, zaista, nisu nadali obračunu – Džezā’ (جَزَاءٌ) doslovno znači vraćanje u smislu: dobit ćete ono što ste zaslužili. Potom je dodano *vifākā* (وَفَاكًا) – *prikladno*, odnosno, shodno njihovim djelima. (Al-Farrā’; prema: Ibn al-Ġawzī, 2009:8/88) To je, dakle, posljedica onoga što su radili i time se zadovoljava pravda. Sljedeći ajet objašnjava šta su tačno radili na ovome svijetu: nisu se nadali obračunu, a ne: nisu očekivali obračun jer, ako nešto ne očekujete, onda to znači da o tome nemate nikakvu ideju, ali ako se nečemu ne nadate, onda to znači da ste čuli ili znali za to, ali se niste nadali da će to doći. Odgovornost za učinjena djela jeste nešto što čovjeka prati ovdje i na budućem svijetu.

28. Ve kezzebū bi ājätina kizzābā

(وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَابًا)

29. Ve kulle šej’in ahsajnāhu

kitābā (وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْسَنُهُ كِتَابًا)

30. Fe zükū fe len nezidekim illā

‘azābā (فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا)

I poricali su dokaze Naše pretjerano, / a Mi smo sve pobrojali i zapisali, / pa kušajte, povećavat ćemo vam samo kaznu – Naprijed navedena lažna nada vodila ih je ka snažnom *tekzību* – poricanju, a riječ je, zapravo, o svjesnom

poricanju: kada znate da je nešto istina, ali ipak to negirate, poričete ili nijećete. To poricanje uključuje laž u odnosu na Kur’an, Poslanika, Istinu itd.

Glagol *absā* (أَحْصَى) znači ne samo brojati već i arhivirati i čuvati. Ništa neće ostati nezabilježeno. Pod glagolom *pa kušajte* (فَذُوقُوا) misli se na kaznu. Iz drugih ajeta u Kur’anu saznajemo da ih Svevišnji tada neće ni pogledati. Oni će moliti za malo olakšanje, ali sve što će dobiti jeste – kazna (‘azab) koja će se povećavati. U jednom hadisu stoji:

هذه الآية أشد ما في القرآن على أهل النار

“Nije za stanovnike Vatre objavljen teži ajet od ovoga!” (Al-Zamahšari, 2005:1174; Ibn Džuzejj, 2014:6/299)

Er-Rāzī (1981:31/20) kaže da 30. ajet dokazuje da će Svevišnji nevjerniku povećavati kaznu zauvijek. Ovu strašnu patnju zaslužili su, kako smo vidjeli, zbog mišljenja da nikada neće stati pred Svevišnjeg da odgovaraju za svoja djela te zbog poricanja Objave koja ih tome poziva.

31. Inne lil-muttekīne

mefāzā (إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا)

32. Hadā’ika

ve e’anābā (حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا)

Zaista bogobojaznima pripada uspjeh: / bašče i vinogradi – Sada se diskurs usmjerava na vjernike, tj. bogobojazne. Riječ *el-muttekīn* (المتقين) derivira se iz *et-takvā* (التقوى) – bogobojaznost; *el-muttekī* (المتقي) je onaj ko poduzima mjere opreza i zaštite od kazne na budućem svijetu.¹⁴ I to stanje rezultira djelovanjem. *Mefāzā* (مَفَاز) je uspjeh ili mjesto uspjeha. (Al-Zamahšari, 2005:1174; Ibn ‘Atiyya, 2001:5/428; Al-Rāzī, 1981:31/29) Potom se opisuje to mjesto: bašče i vinogradi su u njemu. *Hadā’ik* (حَدَائِقَ) su bašče koje su dobro čuvane (jednina *hadīka* – حديقة), imaju visoku ogradu, tako da im niko drugi nema pristupa; *e’anābā* (أَعْنَابًا) su *vinogradi*: hrana (grožđe) i piće u jednom.

33. Ve kevā’ibe etrābā (وَكَوَاعِبَ أُنْرَابًا)

34. Ve ke’sen dihākā (وَكَأْسًا دِهَاقًا)

I djevojke bujnih grudi, godina istih, / i pehari puni – Kevā’ib (كَوَاعِبَ) je množina od *kā’ib* (كَاعِبَ) – koja ima pune i oble grudi [*djevojka*]; *zaobljene, bujne* [*grudi*]. (Muftić, 2017:1496) Riječ je o prekrasnim ženama. *Etrābā* (أُنْرَابَ) je množina od *tirb* (تِرْبَ) – vršnjakinje, drugarice, prijateljice. (Muftić, 2017:806) To može značiti da će one biti jednake starosti među sobom, kao i da će biti jednakih godina sa svojim muževima. (El-Mevdūdi) *Ke’s* (كَأْسَ) je *časa, šolja, pehar*; ti pehari bit će puni egzotičnih pića.

35. Le jesme’ūne fihā

lagven ve lā kizzābā

(لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَابًا)

36. Džezā’en min Rabbike ‘atā’en

hisābā (جَزَاءٌ مِنْ رَبِّكَ عَطَاءٌ حِسَابًا)

Neće slušati u njima prazne besjede i laži, / nagradit će ih Gospodar tvoj darom dovoljnim – Lagv (لَغْوًا) je *beskorisna govora, a kizzāb* (كِذَابًا) – *kada jedna osoba laže protiv druge*. Vjernici na ovom svijetu slušaju mnoge prazne, nepristojne priče i laži (u medijima, portalima...) o vjeri, Božijoj riječi itd. U Džennetu toga neće biti. Neće biti besmislenog i nepristojnoga govora, ogovaranja, uvredljivog jezika, lažnih optužbi, kleveta, s čime se svakodnevno susrećemo na ovome svijetu.

Za poricatelje Istine kaže se *džezā’en vifākā* – upravo ono što zaslužuju, dok se za stanovnike Dženneta kaže *džezā’en min Rabbike* (nagrada od Gospodara tvoga) jer će im se dati i više od onoga što zaslužuju. U kontekstu poricatelja Istine ne koristi se riječ *Rabb*, koja ima sve pozitivne konotacije (Svevišnji je Taj koji daje, hrani, brine), a u njihovom slučaju to izostaje. Čim se kaže *Rabbike*, to implicira Božiju milost.

Atā’ (عَطَاءٌ) je *dar, poklon*, nekome ko ga ne zaslužuje. Vjernici će

¹⁴ Više o pojmu *taqwā* i drugim kur’anskim pojmovima za strah vidi u: Fatić, Bajraktarević, 2021:19-34.

biti obasuti obilnim, dovoljnim, dostatnim (*hisābā* – حسابًا) darovima i poklonima. Prema većini mufessira i jezikoslovaca, riječ *hisābā* znači dovoljno. Otuda se kaže *Hasbijellāh* – Dovoljan mi je Allah. (Al-Māwardī, 2012:6/189; Ibn ‘Atīyya, 2001:5/428; Al-Rāzī, 1981:31/22–23)

37. Rabbis-semāvāti vel-erdi ve mā bejnehumer-Rahmāni lā jemlikūne minhu hitābā

(رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا
الرَّحْمَنِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا)

Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih, Svemilosni, od Koga oni nemaju ovladavanje – Ovdje se navodi Božije ime Er-Rahmān (الرَّحْمَنِ), koje se koristi za posebnu milost, milost koja je ponad ljudskih mogućnosti i povezana je s ahiretskom srećom te je ono specifičnije od imena Er-Rahīm (الرَّحِيم). Vjernici su na Sudnjem danu predmet posebne Božije milosti. (El-Gazali, 2009:83) Ime Er-Rahmān daje nadu poricateljima Istine. Božiji sud bit će toliko savršen da niko od onih koji pripadaju bilo nebesima ili Zemlji neće se usuditi progovoriti pred Svevišnjim. Ibn Atīje (2001:5/428) ovo ograničava na nevjernike (للكفار), dok Ez-Zamahšerī (2005:1174) smatra da se odnosi na sve “stanovnike nebesa i Zemlje” (لأهل السموات والأرض).

38. Jevme jekūmur-Rūhu vel-mel’iketū saffā lā jetekellmūne illā men ezine lehur-Rahmānu ve kāle savābā

(يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أُذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا)

Na Dan kada budu poredani Rūh i melec u redove, kada će govoriti samo onaj kome dozvoli Svemilosni, a reći će istinu – Većina mufessira smatra da se pod Rūhom ovdje, i skoro na svakom drugom mjestu u Kur’anu, podrazumijeva melek Džibril. (Al-Ṭabarī, 2007:30/26; Ibn al-Ġawzī, 2009:8/100; Al-Rāzī, 1981:31/34; Ibn Kaṭīr, 1996:4/598–599) Zanimljivo

je da se na ostalim mjestima obično prvo spominju melec, a potom Džibril, ali je ovdje obratno. Možda je jedan od razloga taj što su mekanski idolopoklonici vjerovali da će ih melec spasiti, a najveći među njima je Džibril. Ali, ovdje se predočava slika u kojoj i melec stoje u redu ne izgovarajući ni jednu riječ bez dopuštenja Svemilosnog. Ovim se poništavaju lažna vjerovanja i nade poricatelja Istine. Govorit će samo onaj kome Svemilosni dopusti i ono što će reći bit će istinito. Riječima *ve kāle savābā* (وَقَالَ صَوَابًا) sugerira se da će onaj ko bude govorio govoriti vrlo kratko. U jednom autentičnom hadisu se ističe:

ولا يتكلم يومئذ إلا الرسل

“Toga Dana govorit će samo poslanici.” (Ibn Kaṭīr, 1996:4/598)

39. Zālīkel-jevmul-hakk fe men šā’et-tehaze ilā Rabbihī me’ābā

(ذَلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ مَا بَاءَ)

To je Dan Istine, pa ko hoće, prihvatit će se povratka Gospodaru svome – Riječi zālīkel-jevmul-hakk (ذَلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ) moguće je prevesti na tri načina: 1. To je Dan Istine. 2. Taj Dan je konačna Istina. 3. To je Dan (koji sigurno dolazi). Rečenicu fe men šā’et-tehaze ilā Rabbihī me’ābā (فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ مَا بَاءَ) moguće je prevesti na dva načina: a) pa ko hoće, prihvatit će se povratka Gospodaru svome i b) pa ko hoće, neka traži put do njegova Gospodara. Taj put se traži pokornošću Svevišnjem na ovome svijetu. Ovo je sada drugi me’āb – povratak Gospodaru.

40. Innā enzernākum ‘azāben kariben; jevme jenzurul-mer’u mā kaddemet jedāhu ve jekūlul-kāfiru jā lejtenī kuntu turābā

(إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَدَا بًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا)

Mi vas upozoravamo na kaznu skoru, na Dan u kome će čovjek vidjeti šta su mu njegove ruke poslale unaprijed, a nevjernik uzviknuti: ‘Kamo sreće da sam bio prašina!’ – Glagol enzere (أَنْذَرَ)

je u prošlom vremenu jer je riječ o upozorenju u odnosu na posljedice ljudskih djela. *Enzere* podrazumijeva da nekoga temeljito upoznamo sa situacijom u kojoj se nalazi kako bi mogao shvatiti veliku opasnost koja se pred njim nalazi. Ovdje upozorenje dolazi od Svevišnjeg, a ne od Muhammeda, a.s.

Formulacija مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ *šta su mu njegove ruke poslale unaprijed* iziskuje malo objašnjenje. Naime, većinu svojih poslova ljudi obavljaju rukama. To što naše ruke urade arhivira se i šalje unaprijed, i to će biti pokazano na taj Dan te će svako vidjeti šta je poslao unaprijed. Kada kāfir (poricatelj Istine, nevjernik) vidi šta su mu njegove ruke otposlale, on će uzviknuti يَا لَيْتَنِي (*jā lejtenī*). Ovo *jā lejtenī* izražava tugu, nijemost, ono kada ostanete bez riječi; samo možete uzdahnuti ili vrištati. U bosanskom *jā lejtenī* približno prevodimo riječima: *kamo sreće, da sam...* Toga dana kāfir će poželjeti da je prah, prašina. U arapskoj se tradiciji prašina (*turāb* – تُرَاب) povezivala s poniženjem i niko nije želio da se s njom povezuje. Na Dan suočenja sa Gospodarom, kāfir će to poželjeti.

Početak i kraj sure

Kraj sure En-Nebe’ u korelaciji je s njezinim početkom. Na početku su poricatelji Istine bili arogantni, glasni, međusobno se raspituju, svašta govore, ali, na kraju, neće moći ni da govore, njihova usta će utihniti. I time će, zapravo, saznati posljedice svoga govora: njihova arogancija završava se željom za prašinom!

Zaključak

Iz sadržaja sure En-Nebe’, između ostalih, deriviramo sljedeće poente: 1. Svaka razumna osoba, promatrajući kosmičke fenomene kao i svoj vlastiti život, može zaključiti da oni nisu mogli slučajno nastati i nisu mogli nastati bez velike moći. 2. Ništa ne djeluje nasumično i ništa nije bez svrhe u ovom univerzumu. 3. Onaj koji je bio moćan da stvori ovaj svijet,

moćan je i da ga uništi te da ga stvori u nekom novom obliku. 4. Odgovornost za učinjena djela jeste nešto što

čovjeka prati i na ovom i na Onom svijetu. 5. I najmanje i najveće djelo bilježi se, arhivira i čuva. 6. Oni koji

su arogantni na ovom svijetu i poriču Istinu, na Onom svijetu poželjet će da budu prašina!

Literatura

- Abū Ḥayyān, al-Andalusī (2010). *Al-Baḥr al-muḥīṭ fi al-tafsīr*. Beirut: Dār al-fikr.
- Asad, Muhammed (2004). *Poruka Kur'an*. Sarajevo: El-Kalem.
- Al-Bayḍāwī, Nāṣir al-Dīn (2000). *Anwār al-Tanzīl wa asrār al-ta'wīl*. Beirut: Dār al-rušd.
- Al-Fayrūzābadī, Ya'qūb (2005). *Baṣā'ir dawī al-tamyīz fi laṭā'if al-Kitāb al-'azīz*. Cairo: al-Maḡlis al-'alī li al-šū'un al-islāmīya.
- Fatić, Almir, Bajraktarević, Orhan (2021). "Pojam straha u kur'anskom Tekstu". *Analī Gazi Husrev-begove biblioteke*, 28(42), 19-34.
- El-Gazali, Ebu Hamid (2009). *Komentār Allahovih lijevih imena*. Preveo Almir Fatić. Novi Pazar: El-Kelimeh.
- Ḥalīl, 'Adil Muḥammad (2017). *Aswāl marratan atadabbar al-Qur'an*. Kuwait: IAS.
- Ibn 'Aḡība, al-Ḥasanī (2005). *Al-Baḥr al-madīd*. Beirut: Dār al-kutub al-'ilmīya, 2005.
- Ibn 'Atīyya, al-Andalusī (2001). *Al-Muḥarrar al-waḡīz fi tafsīr Kitāb al-'azīz*, Beirut: Dār al-kutub al-'ilmīya.
- Ibn al-Ḡawzī, Abū al-Faraḡ (2009). *Zād al-masīr fi 'ilm al-tafsīr*. Beirut: Dār al-fikr.
- Ibn Džuzejj (2014). *Olakšani komentār Kur'ana 6*. Preveo Nedžad Čeman. Sarajevo: Libris.
- Ibn Kaṭīr (1996). *Tafsīr al-Qur'an al-'azīm*. Kuwait: Ḡam'iyya ihyā' al-turāt al-islāmī.
- Al-Qaṭṭān, Mannā' (2000). *Mabāḥiṭ fi 'ulūm al-Qur'an*. Riyād: Maktaba al-ma'ārif.
- Al-Qurṭubī, Abū 'Abdullāh (1996). *Al-Ḡāmi' li aḥkām al-Qur'an*. Cairo: Dār l-hadīṭ.
- Lāšīn, Mūsā Šāhīn (2002). *Al-La'ālī' al-ḥisān fi 'ulūm al-Qur'an*. Cairo: Dār al-šurūq.
- Al-Māwardī, Abū al-Ḥasan (2012). *Al-Nukat wa al-'uyūn*, Beirut: Dār al-kutub al-'ilmīya.
- Maududi, *Tafḥīm al-Qur'an*, <http://www.english tafsir.com/Quran/79/index.html>.
- Muṭfić, Teufik (2017). *Arapsko-bosanski rječnik*. 4. izd. Sarajevo: El-Kalem.
- Nedždžar, Zaḡlul Raḡib Muhammed (2020). *Zemlja – znak naučne nadnaravnosti Kur'ana*. Preveo Ahmed Serdarević. Sarajevo: Dobra Knjiga.
- Al-Rāzī, al-Faḥr (1981). *Mafātīḥ al-ḡayb*. Beirut: Dār al-fikr.
- Al-Šabūnī, Muḥammad 'Alī (1981). *Šafwa al-tafsīr*. Beirut: Dār al-Qur'an al-karīm.
- Al-Suyūṭī, Ḡalāl al-Dīn (1999). *Al-Itqān fi 'ulūm al-Qur'an*. Beirut: Dār al-kitāb al-'arabī.
- Al-Suyūṭī (s.a.). *Asrār tartīb al-Qur'an*. Cairo: Dār al-faḍīla.
- Al-Šawkānī, Muḥammad b. 'Alī (2007). *Faṭḥ al-Qadīr*. Beirut. Dār al-ma'rifa.
- Al-Ṭabarī, Ibn Ḡarīr (2007). *Ḡāmi' al-bayān 'an ta'wīl āy al-Qur'an*. Cairo: Dār al-salām.
- Taslaman, Caner (2011). *Kur'an nenadmašni fenomen*. 3. izdanje. Preveo Enver Ibrahimkadić. Sarajevo: Dobra knjiga.
- Al-Zamaḡšarī, Abū al-Qāsim (2005). *Tafsīr al-Kaššāf*. Beirut: Dār al-ma'rifa.

الموجز

سورة النبأ: النبأ العظيم

ألمير فاتيتش

يقدم المؤلف في هذا المقال تفسيراً لسورة النبأ، وهي السورة الثامنة والسبعون في القرآن الكريم، وتحتوي على 40 آية، وسميت نسبة إلى كلمة النبأ المذكورة في الآية الثانية من السورة، وتسمى أيضاً بسورة عمّ، عمّ يتساءلون، التساؤل، المعصرات. الموضوع الرئيسي لهذه السورة هو الإيمان بالحياة بعد الموت (البعث)، والذي يتم تقديمه في عدة وحدات موضوعية. وقد أجمع العلماء على أنها نزلت في مكة، في فترة مبكرة.

الكلمات الرئيسية: النبأ، السورة الثامنة والسبعون، التفسير، النبأ العظيم، البعث بعد الموت، الآخرة.

Summary

SURA AN-NABA': THE TIDINGS

Almir Fatić

The author here presents a tafseer of surah An-Naba', the 78th surah of the Qur'an comprising of 40 ayahs. It was named after the word *an-naba'* used in the second ayah of this surah. It is also known as surah 'Ammā, 'Ammā yetesā'elūn, at-Tasā'ul, or Al-Mu'sirāt. The main theme of this surah is the faith in Resurrection after death (al-ba's), and it is presented there in a number of thematic parts. It was revealed, according to the unanimous opinion of scholars, in Macca in the early period.

Keywords: An-Naba', 78th surah, tafseer, great news, Resurrection after death, Akhirah